

MIGRATION

MUUTTOLIIKE

Migration–Muuttoliike on Siirtolaisuusinstituutin tuottama julkaisu, joka käsittelee muuttoliikkeeseen, yhteiskuntaan ja siirtolaisuuteen liittyviä teemoja sekä kokoaa niiden ympärille ajankohtaisia keskusteluja ja näkökulmia.

Siirtolaisuusinstituutti on sekä muuttoliikkeiden tutkimukseen että dokumentoimiseen erikoistunut laitos Suomessa.

49. vuosikerta / Volume 49

Päätoimittaja / Editor-in-Chief
Saara Pellander

Toimitussihteeri / Editorial Assistant
Kirsi Sainio

Vierailevat toimittajat / Visiting Editors
Samira Saramo
Marja Tiilikainen

Taitto / Layout
Kirsi Sainio

Julkaisija / Publisher
Siirtolaisuusinstituutti
Migration Institute of Finland
www.siirtolaisuusinstituutti.fi
kirsi.sainio@utu.fi

ISSN 1799-6406 (verkkójulkaisu)

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat heidän omiaan.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

1
4

PÄÄKIRJOITUS: ARTS IN MIGRATION

Samira Saramo ja Marja Tiilikainen

10

EETTISIÄ POHDINTOJA TAIDEPERUSTAISESTA PAKKOMAAHANMUUTON TUTKIMUKSESTA

Sari Pöyhönen

14

NÄKÖKULMA: TUTKIMUSETIIKASTA ON KESKUSTELTAVA NYKYISTÄ LAAJEMMIN

Mervi Kaukko ja Tomi Kiilakoski

20

“KEEP YOUR CLIENTS BECAUSE I QUIT”: AN ETHNODRAMA OF COMPLICITIES AND DISRUPTIONS TO ‘EMPOWERING’ ROMA WOMEN THROUGH PRECARIOUS EMPLOYMENT

Ioana Țișteea

NÄKÖKULMA: TAIDE LUO TOIVOA

Laura Keihäs

24

“TROUBLED HOME”: DISPLACED PLACE IDENTITY IN THE WARTIME WORKS OF UKRAINIAN ARTISTS

Oleksandra Nenko

32

NÄKÖKULMA: SIIRTOLAISUUS MUSIIKISSANI

Anna Dantchev

34

ARTS, LANGUAGE, AND FINNISHNESS

Samira Saramo, Nancy Mattson & Caroline Kajorinne Krievin

40

HORISONTTI: KONEEN SÄÄTIÖ TUKEE PAKENEVIA TUTKIJOITA JA TAITEILJOITA VERKOSTOJENSA JA TUTKIMUKSEN AVULLA

Kalle Korhonen

42

TULEVAISUUDEN TEKIJÄ: UNDERSTANDING MIGRATION THROUGH SHARED LISTENING EXPERIENCES

Marianne Decoster-Taivalkoski

45

KIRJA-ARVIOT: VALOA SUOMALAISEEN MAAHANMUUTTOKIRJALLISUUTEEN – ANNA SOUDAKOVAN VAIKUTTAVA LÄPIMURTO

Ismo Söderling

PÄÄKIRJOITUS

ARTS IN MIGRATION

SAMIRA SARAMO

Vastaava tutkija | Siirtolaisuusinstituutti

MARJA TIILIKAINEN

Tutkimusjohtaja | Siirtolaisuusinstituutti

Arts-based methods are an increasingly popular and effective tool of migration studies, and, likewise, migration is a central theme in the arts. In this issue on the subject of “Arts in Migration,” we wanted to bring together both researchers and artists to consider the ways arts and migration are intertwined. The result is a thought-provoking bilingual (Finnish and English) look at the practices, implications, outcomes, and opportunities of exploring experiences of migration through art. In this issue, arts are addressed from distinct but overlapping perspectives and applications. These include: 1) facilitating artistic projects as part of conducting research with migrants; 2) analyzing artistic works on themes of migration for academic research; and 3) creating art as a way to explore personal connections to migration and identity. The arts provide paths for working through and conveying experiences and emotions – often times complicated and even traumatic – linked to migration and sense of self, and offer potential for developing more meaningful exchange between researchers and participants/artists.

The facilitation of art projects has proven to be a rich and unique tool for deepening co-creation/co-production relationships between researchers and research participants and for offering ways to delve into experiences that are difficult to convey with words alone, especially when language barriers further hinder full expression. Arts-based projects have been particularly fruitful for working with children and youth and with those who have experienced forced migration and precarious legal statuses. These projects often draw from the practices and principles of arts therapy, which has

been proven to increase a sense of being seen and heard, and a safer way to explore vulnerable areas of experience and thought. This is well demonstrated in this issue’s Perspective Article by **Laura Keihäs**. Keihäs shares her experiences of facilitating arts-therapy-based groups for children and youth who have come to Finland on their own. The groups allowed participants to release stress and feel a sense of belonging.

In the issue’s first Theme Article, **Sari Pöyhönen** reflects on her extensive experience in facilitating and participating in arts-based projects with migrants. While Pöyhönen, like Keihäs, has witnessed first-hand the many benefits of such projects, in this article she offers a critical reflection on the ethics of arts-based research. Drawing on three project case studies to draw attention to power relations and decision-making between researchers and participants, issues of consent, and researchers’ responsibility for ensuring the well-being of those who participate in their projects. In their Perspective Article, **Mervi Kaukko and Tomi Kiilakoski** praise Pöyhönen for the article’s important opening. They call for further and ongoing discussion on ethics in arts-based migration research, including if, when, and how art produced through research projects can be used.

In the issue’s second Theme Article, “Keep Your Clients Because I Quit’: An Ethnodrama of Complicities and Disruptions to ‘Empowering’ Roma Women through Precarious Employment,” **Ioana Țișteea** continues the discussion on ethics and power dynamics. Țișteea shares an ethnodrama excerpt that explores her previous complicated role as a Romanian non-Roma woman supervising Roma

women hired to clean the homes of middle-class Finns. Through ethnodrama, Tistea compellingly brings readers/viewers into her personal confrontation with power and cultural assumptions and ignorances, highlighting the effectiveness of artistic ethnodrama as a method for migration studies.

Whereas Tistea grapples with her insider-outsider position, **Oleksandra Nenko's** Theme Article turns to Ukrainian artists' works on war and the "troubled home" – something very close to her own position as a displaced Ukrainian. Nenko uses four case studies to examine differing artistic strategies for making sense of the destruction of Ukrainian towns and people's homes, mass emigration from Ukraine, and the resultant "displaced place identity." The artworks, Nenko concludes, offer collective, therapeutic forms for Ukrainians to work through their "troubled" sense of home caused by war.

For four of this issue's contributors, the far-away familial homes of previous generations continue to mark their identities and artistic practices. In her Perspective Article, **Anna Dantchev** shares thoughts on the ways her father's early life in Bulgaria, and his culture, language, and music have shaped her own musical style. The theme and feelings of migration are essential in her work, though she has never been a migrant herself. The final Theme Article of the issue turns to an exploration of "Arts, Language, and Finnishness." Following a short Introduction by **Samira Saramo**, both poet **Nancy Mattson** and multimedia artist **Caroline Kajorinne Krievin** offer reflections on their artistic practices and how they are intimately entwined with their Finnish North American heritage and feelings about the Finnish language. Like Dantchev, Mattson, and Kajorinne Krievin, **Marianne Decoster-Taivalkoski's** artistic practice is driven by the sounds of her heritage and connection to a place that has never been her own home. In her article, Decoster-Taivalkoski introduces readers to her recent fieldwork in Cameroon, the experience and recording of sonic environments, and sound as an empathetic tool for understanding and researching experiences of migration.

In this issue's Horizon Article, **Kalle Korhonen**, Kone Foundation's Director of Funding, brings the conversation back to ethical and moral considerations. He contributes an important reflection on the role of foundations in supporting artists and scholars fleeing war and persecution – and research about (forced) migration and art – and where that role should begin and end.

Rounding out this issue on "Arts in Migration," **Ismo Söderling** offers a review of the literary works of Anna Soudakova. Soudakova, who moved with her family from Russia to Finland in

1991, has kept her transnational family history and memory central to her creative works. As Söderling points out, through her two novels and public statements, Soudakova stands out as a significant force in Finnish contemporary literature.

Taken together, we hope the articles of this issue will inspire further discussion on the many ways the arts and migration are bound and new artistic explorations.

TAIDE MUUTTOLIIKKESSÄ

Taidelähtöiset menetelmät ovat enenevässä määrin suosittuja ja toimivia työkaluja muuttoliikketutkimuksessa, ja samaten muuttoliike on keskeinen teema taiteessa. Tässä *Taide muuttoliikkeessä* -teemanumerossa halusimme tuoda yhteen sekä tutkijoita että taiteilijoita pohtimaan tapoja, joilla taide ja muuttoliike punoutuvat yhteen. Lopputuloksena on ajatuksia herättävä kaksikielinen (suomi ja englanti) katsaus erilaisiin käytänteisiin, seurauksiin, tuloksiin ja mahdollisuuksiin koskien muuttoliikkekokemusten tutkimista taiteen avulla. Tässä numerossa taidetta tarkastellaan erilaisista, mutta samalla limittäisistä näkökulmista. Näihin kuuluvat: 1) taideprojektien fasilointi osana maahanmuuttajien kanssa tehtävää tutkimusta, 2) muuttoliiketeemaisten taiteellisten teosten analysointi akateemisessa tutkimuksessa, sekä 3) taiteen luominen tapana tutkia henkilökohtaista suhdetta muuttoliikkeeseen ja identiteettiin. Taide tarjoaa väylän työstää ja välittää kokemuksia ja tunteita – monesti monimutkaisia ja jopa traumaattisia – suhteessa muuttoliikkeeseen ja käsitykseen minuudesta sekä tarjoaa mahdollisuuden kehittää merkityksellisempiä kohtaamisia tutkijoiden ja osallistujien/taiteilijoiden välillä.

Taideprojektien fasilointi on osoittautunut hedelmälliseksi ja ainutlaatuisiksi työkaluksi, jonka avulla on mahdollista syventää tutkijoiden ja tutkittavien välistä yhteisluomista sekä paneutua kokemuksiin, joita on vaikea välittää pelkästään sanoilla, varsinkin kun kielimuuri vaikeuttaa ilmaisua entisestään. Taidelähtöiset projektit ovat rikastuttaneet erityisesti työskentelyä lasten ja nuorten sekä niiden kanssa, joilla on kokemuksia pakkomuutosta ja prekaarista oikeudellisesta statuksesta. Nämä projektit ammentavat usein taideterapian käytänteistä ja periaatteista, mikä on osoittautunut hyväksi tavaksi lisätä näkemiseksi ja kuulluksi tulemisen tunnetta. Lisäksi on voitu luoda turvallisempia tapoja tutkia kokemusten ja ajattelun haavoittuvia kohtia. Tämä tulee hyvin esille **Laura Keihään** Näkökulma-artikkelissa tässä numerossa. Keihäs jakaa kokemuksiaan taideterapialähtöisten ryhmien fasi-

litoinnista lapsille ja nuorille, jotka ovat tulleet Suomeen yksin. Ryhmissä osallistujien on mahdollista purkaa stressiä ja kokea kuulumisen tunnetta.

Tämän numeron ensimmäisessä Teema-artikkelissa **Sari Pöyhönen** reflektoi laajaa kokemustaan taidepohjaisten projektien fasiloinnista pakkomaahanmuuttajille sekä niihin osallistumisesta. Vaikka Pöyhönen on Keihään tavoin todistanut tällaisten projektien monia hyötyjä, tässä artikkelissa hän pohtii kriittisesti taidelähtöisen tutkimuksen etiikkaa. Ammentaen kolmesta tutkimushankkeesta hän tarkastelee tutkijoiden ja osallistujien välisiä valtasuhteita ja päätöksentekoa, tutkimukseen suostumista sekä tutkijan velvollisuutta varmistaa tutkimusprojekteihin osallistuvien hyvinvointi. Näkökulma-artikkelissaan **Mervi Kaukko** ja **Tomi Kiilakoski** kiittävät Pöyhöstä tärkeästä keskustelun avauksesta. He peräänkuuluttavat pidemmälle menevää ja jatkuvaa keskustelua taidelähtöisen muuttoliiketutkimuksen etiikasta, sisältäen keskustelun siitä voidaanko, milloin ja kuinka tutkimusprojekteissa tuotettua taidetta hyödyntää.

Numeron toisessa Teema-artikkelissa "Keep Your Clients Because I Quit": An Ethnodrama of Complicities and Disruptions to 'Empowering' Roma Women through Precarious Employment", **Ioana Tistea** jatkaa keskustelua etiikan ja vallan dynamiikoista. Tistea jakaa kirjoittamastaan etnodraamasta otteen, joka käsittelee hänen aiempaa monimutkaista rooliaan romanilaisena ei-romaninlaisena ohjaamassa romanilaisia, jotka on palkattu siivoamaan keskiluokkaisten suomalaisten koteja. Etnodraaman kautta Tistea tuo lukijoiden/katsojien eteen mukaansa tempaisevasti hänen henkilökohtaisen yhteenottonsa vallan, kulttuuristen oletusten ja välinpitämättömyyksien kanssa, korostaen taiteellisen etnodraaman tehokkuutta muuttoliiketutkimuksen metodina.

Siinä missä Tistea käsittelee asemaansa sisäpiiriläisenä-ulkopiiriläisenä, **Oleksandra Nenko** tarkastelee teema-artikkelissaan ukrainalaisten taiteilijoiden töitä sodasta ja "ongelmallisesta kodista"-aihetta, joka on hyvin lähellä hänen omaa tilannettaan ukrainalaisena pakolaisena. Nenko käyttää neljää tapaustutkimusta arvioidakseen erilaisia taiteellisia strategioita, joilla tehdään ymmärrettäväksi ukrainalaisten kylien ja ihmisten kotien tuhoaminen, massamuutto Ukrainasta ja sen seurauksena muodostunut pakkomuuton paikakidentiteetti ("displaced place identity"). Nenkon mukaan taideteokset tarjoavat ukrainalaisille kol-

lektiivisiä, terapeutisia väyliä käsitellä sodan aiheuttamaa ongelmallista suhdetta kotiin.

Neljälle tämän numeron kirjoittajalle kaukaiset, suvun edellisen sukupolven kodit ovat jättäneet jälkensä heidän identiteetteihinsä ja taiteellisiin käytänteisiinsä. Näkökulma-artikkelissaan **Anna Dantchev** kuvaa, kuinka hänen isänsä varhainen elämä Bulgariassa sekä hänen kulttuurinsa, kielensä ja musiikkinsa ovat muovanneet hänen omaa musiikillista tyyliään. Muuttoliikkeen teema ja siihen liittyvät tuntemukset ovat keskeisiä hänen työssään, vaikkei hän itse ole koskaan ollut maahanmuuttaja. Viimeinen teema-artikkeli keskittyy taiteeseen, kieleen ja suomalaisuuteen. **Samira Saramon** johdannon jälkeen runoilija **Nancy Mattson** ja multimediataiteilija **Caroline Kajorinne Krievin** kertovat omista taiteellisista käytänteistään ja kuinka ne kietoutuvat läheisesti heidän pohjois-amerikansuomalaiseen perintöönsä ja tuntemuksiinsa suomen kielestä. Kuten Dantchevin, Mattsonin ja Kajorinne Krievinin kohdalla, myös **Marianne Decoster-Taivalkosken** taiteellinen työ pohjautuu ääniin, jotka liittyvät hänen omaan perhehistoriaansa ja paikkaan, joka ei ole koskaan ollut hänen oma kotinsa. Tulevaisuuden tekijä -puheenvuorossaan Decoster-Taivalkoski johdattaa lukijansa viimeaikaiseen kenttätöihönsä Kamerunissa, kokemukseen äänimaisemasta ja sen nauhoittamisesta, sekä ääneen empaattisena työkaluna ymmärtää ja tutkia kokemuksia muuttoliikkeestä.

Tämän numeron Horisontti-artikkelissa **Kalle Korhonen**, Koneen Säätiön tiede- ja taiderahoituksen johtaja, palauttaa keskustelun eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin. Hän pohtii säätiöiden roolia sotaa ja vainoa pakenevien taiteilijoiden ja tutkijoiden tukemisessa – sekä tutkimuksessa (pakatetusta) muuttoliikkeestä ja taiteesta – ja missä tämän roolin tulisi alkaa ja päättyä.

Tämän *Taide muuttoliikkeessä* -teemanumeron päättää **Ismo Söderlingin** arvio Anna Soudakovan teoksista. Soudakova, joka muutti perheensä kanssa Venäjältä Suomeen vuonna 1991, on säilyttänyt ylijärjaisen perheensä historian ja muiston luovien töidensä keskiössä. Kuten Söderling osoittaa, Soudakova erottautuu merkittäväksi voimaksi suomalaisessa nykykirjallisuudessa kahden romaniansa ja julkisten kannanottojensa kautta.

Toivomme, että tämän numeron jutut lisäävät keskustelua niistä monista tavoista, joilla taide ja muuttoliike liittyvät yhteen, sekä kannustavat uusiin taiteellisiin tutkimusmatkoihin.

Seuraavan lehtemme teemana on:
Aluekehitys ja maan sisäinen muuttoliike

